Животът и наставленията на великия ислямски учен имам Мухаммед Газали

“рахметуллахи алейх”

Животът и наставленията на великия ислямски учен имам Мухаммед Газали

“рахметуллахи алейх”

www.hakikatbooks.com

СЪДЪРЖАНИЕ

Имам Мухаммед Газали 5

О, синко!.....28

ФАСЛ.....29

Смъртта на имам Газали.....42

Книгите на имам Газали “рахметуллахи алейх” 43

Част от неговите произведения са както следва: 44

Източници:.....45

Имам Мухаммед Газали

Големец сред евлиите и един от най-прочутите ислямски учени. Името му е Мухаммед бин Мухаммед; кунйе – Ебу Хамид; прякор – Худжету'л-ислям и Зейнеддин. Станал е известен като Туси и Газали. Бил е роден през 1058 (450) г. в град Тус, Иран. Починал там през 1111 (505) г. Гробът му се намира на място, наречено Таберан.

Баща му е бил беден и праведен мюсюлманин, който не е пропускал беседите на ислямските учени и им е помагал и вършел добро, колкото му стигат сили. Когато е чуел наставленията на ислямските учени, започвал да плаче и да се моли на Аллаху теаля да го дари със син, който да стане учен. Аллаху теаля приел неговата ду'а и му дал двама синове, Мухаммед и Ахмед. Този праведен човек, който е предял и продавал вълна в своя магазин в Тус, когато разбрал, че сетният му час наближава, поверил синовете си, Мухаммед Газали и Ахмед Газали, на един свой добродетелен и праведен приятел. Оставил му известно количество имот и завещал следното: "Аз не успях да стана ислямски учен. Не постигнах съвършенство в този аспект. Моята цел е да помогнеш на синовете ми да достигнат до тези степени на съвършенство, които аз пропуснах. Изхарчи целия ми имот – който оставих – за тяхното образование."

Неговият приятел изпълнил завета му буквално и положил старание за усъвършенстването на синовете, докато целият имот на техния баща се е изчерпал, след което казал на тях: "Използвах всички средства – останали от баща ви – за вашето образование и възпитание. Аз съм беден, нямам пари и не мога да ви помогна. Аз виждам като най-логично решение да продължите да учите в едно медресе, както правят всички останали ученици, желаещи да придобият наука." При това двамата братя послушали мъдрите слова на този човек и отишли на медресе.

Имам Газали, който е придобивал наука още от детство, изучил част от науката фикх в своята страна. След известно време заминал за Джурджан и присъствал на уроците на имам Ебу Наср Исмаили, където останал за три години. После тръгнал обратно за своята родина. По време на пътуване керванът е бил нападнат от мародери. Те – освен че откраднали всички ценни неща – иззели записките и книгите на имам Газали, които той е бил написал в продължение на въпросните три години.

Имам Газали “рахметуллахи алейх” последвал хайдутите и ги помолил да му дадат записките и книгите:

- Умолявам ви! Дайте ми записките – те няма да ви послужат за нищо!

- Какви са тези неща? – запитал главатарят на разбойниците.

- Аз напуснах своята родина и отидох на гурбет, за да придобия знанията, написани в тях. Моите знания се съдържат в тези записки.

- Как може да твърдиш, че ги знаеш? Когато ги отнемем от теб – ти оставаш без знание! – високомерно подхвърлил мародерът.

Мухаммед Газали – влюбен и без това в знанието – си рекъл: “Аллаху теаля – за да ме предупреди – стори разбойника да изрече тези слова!”

Той, след като се завърнал в Тус, в продължение на три години наизустил всички записки от Джурджан и достигнал до такова състояние, че дори бандитите да бяха взели всичките му записки, за него нямаше да е проблем.

По време на тези години на пребивание в родината той е продължил да присъства в компанията и уроците на учените. От време на време е отивал при големия евлия Ебу Али Фармеди “рахметуллахи теаля алейх”. После е отишъл в Нишабур – един от големите центрове на знанието и културата в онова време. Посещавал е редовно уроците на великия учен Имаму’л-Харамейн Ебу’л-Меали ел-Джувейни. Неговият учител – виждайки удивителните интелект, старание и усърдие на имам Газали – му обърнал голямо внимание. Тук е придобил науките “усул-и хадис”, “усул-и фъкъх”, “келям”, “логика”, “ислямско право” и “муназара”. Освен от него, той е учел и от Ебу Хамид ер-Разекани, Ебул Хусейин ел-Мервези, Ебу Наср ел-Исмаили, Ебу Сехл ел-Мервези, Ебу Йусуф ен-Нессадж – все велики учени на онова време. След като завършил своето образование в Нишабур, Низам-ул-Мулк – велик държавник, селджукски везир и закрилник на науката и литературата – го поканил в Багдат.

В събранието на учени, организирано от Низам-ул-Мулк, ислямските учени са изразили своето възхищение пред дълбокото знание на имам Газали и неговата способност да изяснява въпросите в исляма. Поради своите изключителни качества, той е бил заобичан и от учените, и от народа. Поддръжниците на еретичните убеждения,

възникнали по онова време, били тотално сразени пред солидните познания на имам Газали, пред ясните му отговори дори на най-трудните и сложни въпроси, пред неговите ораторски качества, обяснения и блестящ интелект.

Имам Газали – на 34 години по онова време – бил назначен за ректор на медресето "Низамийе" от Низам-ул-Мулк, който е бил станал свидетел на голямата услуга, която великият имам правел на исляма. Той е преподал всички необходими знания на триста избрани ученици. Освен тях той е превъзпитал и още много други. Ебу Менсур Мухаммед, Мухаммед бин Есад ет-Туси, Ебул-Хасен ел-Беленси, Ебу Абдуллах Джумерт ел-Хусейни са част от известните му възпитаници.

Имам Газали, който, от една страна, е пишел ценни книги, получил голямата обич и уважение на учените, държавниците и народа. Известността му е растяла от ден на ден. В годините, когато е бил в медресето "Низамийе", написал книгите **"Китаб-ул-Басит фил-Фуру"**, **"Китаб-ул-Васит"**, **"Ел-Веджиз"** и **"Меахиз-ул-Хиляф"**.

Освен това, с цел да обори грешните убеждения на еретиците исмаилити, подготвил произведението **"Китабу Федаих-ил-Батънийе ве Федаил-ил-Мустехзериййе"**. Пак по това време, за да разкрие заблудата на философите, научил гръцки език и в продължение на три години е водел стриктни проучвания върху книгите на гръцките и латинските философи. Като резултат на тези усилия той е подготвил книгите **"Мекасид-ул-Фелясифе"** – която разкрива техните цели – и **"Техафут-ул-Фелясифе"**, оборваща техните виждания.

В онова време е разкрил грешните убеждения на европейските философи, които твърдели, че земята е плоска като тепсия, и разпространявали тези глупости под маската на научни знания. Обяснил е; че земята е кръгла; че кръвта се изчиства в черния дроб, че жлъчката, лимфата и вредните вещества се отделят от кръвта именно тук и каква е ролята на далака, бъбреците и жлъчния мехур в този процес; че с промяна на съотношението между веществата в кръвта се влошава здравето – така, както е обяснено в днешните книги по физиология. Доказвайки тези знания със силни аргументи, той е написал изредените правилни знания, непонятни тогава за европейците.

Някои хора, които са чували за тези трудове на имам Газали – в които той е опровергал вижданията на философите и отговорил на еретичните течения, които са примесили философията в своята вяра –

го помислили за философ. Това се корени единствено в непознаването на огромната разлика между философията и размишляването. Философите са приели разума за свой водач, а мислителите, от друга страна, освен че ползват разума, приемат, че водачите на разума са пророците и вярата (съобщена от тях). Вярата е важна за разума така, както светлината е важна за окото. Тъй както окото не вижда без светлина, така и разумът не може да върви по правилния път без вярата. Имам Газали не е философ – той е муджтехид. В исляма – и без това – не може да има философи и философия. В ислямската религия има ислямски науки, които са по-високопоставени от философията; и ислямски учени – по-високопоставени от философите.

Имам Газали, който е преподавал знание и възпитавал ученици в Багдат, оставил за наместник своя брат Ахмед Газали и напуснал града, отправяйки се на дълго пътешествие. Отишъл в Шам и се срещнал и разговарял с евлии. Прочел книгите на учените в тасаввуфа и проучил предаваните от тях слова.

Уединил се и положил усилия за възпитаване на нефса и усъвършенстване на характера, предприемайки муджахеде (правене на неща, които нефсът не желае) и риязет (неправене на неща, които нефсът желае). По това време е написал прочутата си книга **“Ихйа Улюми’д-Дин”**.

После заминал за Ерусалим. Междувременно е написал **“Муфассъл-ул-Хиляф, Джеваб-ул-Мусаил”** (насочена срещу еретиците батънии) и **“Ел-Максад-ул-Есма”**, излагаща познания за имената на Аллаху теаля (Есма-и хусна). След като останал известно време в Ерусалим, отишъл на хадж. След него се върнал в Багдат и в медресето “Низамийе”, където на многобройните си ученици е преподал книгата **“Ихйа”**, написана в Шам. Този път обаче неговото учителство не продължило за дълго и се завърнал в родния град Тус и Нишабур. Тук е написал ценните си книги **“Ед-Дердж-ул-Меркун”** (пак насочена срещу батъниите), **“Ел-Къстас-ул-Мустеким”**, **“Файсал-ут-Тефрика”**, **“Кимйа-и Сеадет”**, **“Насихат-ул-Мулюк”** и **“Ет-Тибр-ул-Месбук”**.

Когато запитали имам Газали “рахметуллахи алейх” “Защо след дълго време се завърнахте в Нишабур, при условие, че в Багдат имахте толкова много ученици и разпространявахте знание? Никой не може да разбере.”, отговорил:

“Аз се сдобих с дълбочина в ислямските и научните знания. Имах възможността да ги проуча и изследвам. Междувременно в мен се появи якин (силна вяра, същината на вярата) в Аллаху теаля, пророчеството и Сетния ден. С тези три същини на вярата моето сърце укрепна много. Проумях, че без постигане на богобоязън, загърбване на желанията на нефса и всички земни страсти, постигането на ахиретско щастие е немислимо. За печелене на това е важно земните копнежи и връзки на сърцето да бъдат изцяло прекъснати; да се отдели (духом) от земята, това лъжливо място; да се откъснат корените на любовта към нея от градината на сърцето; да се обърне лице към отвъдното; да се положи старание; да се насочи към Аллаху теаля с пълна отдаденост и да се изпълни покаяние. А това не може да бъде постигнато по съвършен начин без: да се намалят желанията; да се отвърне лице от поста, имота и парите; да се прекъсне връзка с нещата, които ни отнемат времето, и с хората; и наред с това – да се появи спокойствие и постоянна отдаденост към Аллаху теаля.

После размислих върху моите състояния и видях, че съм потънал в различни занимания, които бяха ме обсадили до гуша. Когато разсъждавах върху моите дела, проумях, че най-високопоставеното сред тях е научаването и преподаването на знание. Болшинството от знанията, които исках да преподам, бяха маловажни и непотребни за отвъдното.

После разсъждавах върху моето намерение относно знанието и не го намерих изцяло чисто (единствено за Аллах), а може би примесено с копнежи за пост и слава. С този факт безусловно осъзнах, че съм на прага на гибелта. Ако не бях се постарал да коригирам моите състояния, щях да се погубя и да извърша зло и вреда на себе си. Известно време останах с тези помисли, но не бях взел решение. Понякога решавах да напусна Багдат и да се изчистя от тези състояния, т.е. един ден избирах пътя на усилието и правех крачка напред, а другия ден си казвах, “Да поостана още!” и правех крачка назад. Нямаше ден, в който да не се събудя с искрено желание за ахирета (отвъдното), и в който ден армията на страстите на нефса и желанията за земно да не ме щурмуват и отдалечат от целта – когато настанеше нощта, – и да не ми променят мислите.

Нещата се стекоха така, че земните страсти ме привличаха към себе си с железни вериги и ме насилваха да остана. Глашатаят на

вярата, от друга страна, надаваше глас и казваше: "Хайде, побързай! Остана твърде малко, животът ти наближава своя край. Предстои ти дълъг път, а цялото ти придобито знание е показност и измама. Ако не се подготвиш сега за отвъдното и не събереш провизии за вечен живот, кога ще го сториш? Ако не прекъснеш връзките сега и не заличиш спънките – кога ще го сториш?"

При това в мен се появяваше желание за бягство от земното и отдадените нему хора, и решавах категорично да го направя. После шейтанът прибягваше до измама и казваше: "Това състояние, за което мислиш сега, ще премине бързо. Не поемай по него по категоричен начин, защото ако последваш това виждане и напуснеш този велик пост, и загърбиш славата и честта, които не са тежки, и ако се откажеш от удоволствието и наслаждата от научните дебати с враговете (на исляма) – твоят нефс пак ще те победи и тогава ще се опиташ да се върнеш обратно, но това няма е възможно и ще останеш жалък и безпомощен."

Ето аз – заради тези заблуждения и измами на нефса и шейтана, чрез които ми представяха заблудата за истина – се лутах в ливадата на колебанието и почудата между земните страсти и ахиретските желания – учуден, стенещ и плачещ. Това състояние приключи през месец реджеб 1093 (486) г. В края на месеца – не по моя воля – Аллаху теаля изведнъж заключи моята уста с ключа на мълчанието и я запечата. Езикът ми престана да говори, а сърцето страдаше горчиво. Положих много старание, за да си възвърна усилието. Водих борба със себе си, за да спечеля сърцата на триста ученици, да ги зарадвам и преподам урок. В моя език не намирах сила за изричане на една единствена дума. Това схващане на езика пося такава болка и горест в моето сърце, че желанието ми се изпари. Спрях да се храня – нито можех да сдъвча и глътна един залък, нито да изпия капка вода. Това продължи и аз изпаднах в безсилие, отслабнах. Лекарите дори изгубиха надежда от моето оздравяване. Не пожелаха да ми дадат лекарство и си казаха: "Това е състояние, което се е загнездило в сърцето и оттам се е разнесло из всички органи, като е развалило и неговия нрав. Лекарството няма да помогне и той няма да оздравее. Има вероятност да се оправи, само ако изчисти своето сърце от всичко това."

След това аз осъзнах моята слабост. Умолявайки и плачейки се подслоних на Аллаху теаля. Подобно на човек, чиято болест няма лек,

горях и стенех по време на молитвите. Както по смисъл е казано в 62-о знамение на сура Немл: **“Онзи, Който откликва на дуата на изпадналия в затруднение, когато Го позове, и премахва злото.”**, Аллаху теаля прие моята дуа и ми събуди сърцето. Заличи в мен желанието за имот и позиция. Той стори лесно за мен да се отвърна от всичко и да напусна деца, приятели, родина и сподвижници. В мен веднага се появи желание да потегля за Шам, но пред другите – привидно – казах, че отивам за хадж. Не исках халифът и моите последователи да узнаят, че целта ми е да остана в Шам и – поради което – да се разделя с тях. После напуснах Багдат с възнамерение да не се завърна никога повече, но междувременно криех своя умисъл и казвах противното. За целта прибягвах до различни обяснения. Те обаче ми се подиграваха и се прицелваха в мен със своите стрели на страданието. Сякаш сред тях нямаше човек, който да осъзнае, че аз се отвръщах от подобни удоволствия и земни неща заради моята религия и за печелене на якин (силна, истинска, непосредствена вяра). Според тях позицията на ректор (мудеррис) е много висока в религията и целта на всички знания е нейното придобиване.

После, по стечение на обстоятелствата, те изпаднаха в разногласие, опитвайки се да отгатнат моята цел. Онези, които бяха далеч от Багдат, казаха, че имам проблем с валиите и управителите и от срам не мога да остана повече там. Въпреки това онези, които бяха в Багдат или имаха близки отношения с управниците, знаеха за тяхната привързаност към мен, как ми се молят и ме притискат да не замина, как ме хвалят и проявяват снизхождение, от една страна, и как аз се отвръщам от тях, как не обръщам внимание на тези слова и не приемам техните възхваляващи изрази, от друга страна. Те казваха, че това не зависи от тях и че това е резултат от уроките, на които са подложени учените и мюсюлманите.

Накрая се отделих от Багдат и започнах да подарявам състоянието си. За се себе си оставих само толкова, колкото ще е достатъчно за мен и децата. В това отношение намерих и следното улеснение – имотът в Ирак е сторен вакъф (фондация) за задоволяване на нуждите на мюсюлманите. Ето защо за семейното препитание не можах да намеря по-благословен и чист имот от този. Отидох в областта Шам и останах в града за две години. Там не работех нищо. Занимавах се само с усамотение, муджахеде, риязет, изчистване на нефса и украсяване

на морала. Извърших това в съгласие със знанията, което придобих от учените мутасаввъфи, и освен това – повтаряйки името на Аллаху теаля – се опитах да изчистя своето сърце и да се сдобия с ценни състояния.

Ето така ясно осъзнах, че пътят на големците не може да бъде извървян без знание и дела. В основата на техните знания стоеше преодоляването на опасностите и измамите на нефса, очистване от порочен морал и всецялостно заличаване на лошите качества, опазване на сърцето от обичане на друг, освен Аллаху теаля, неговото украсяване и постигане на любовта (одобрението) на Всевишния. В онова време придобиването на знание ми се струваше по-лесно от вършене на дела. Впрегнах сили да науча техните знания (на големците) и да ги довърша, разсъждавайки върху тях. Например, размишлявах върху книгата **"Кут-ул-Кулюб"** на Ебу Талиб Мекки, книгите на Харис Мухасиби, думите, писанията и преданията на Джунейд Багдади, Шибли, Баязид Бистами и другите шейхове "куддисе сиррухум", и накрая успях да схвана целта на знанията на всеки един от тях. Научавайки техния път и слушайки, аз придобих каквото можах. Проумях, че постигането на знанията на избраните сред избраниците не е възможно чрез учене и четене.

Известно време предприех итикаф в месджида на Шам. В дългите дни се качвах на минарето и затварях вратата върху себе си. Останах известно време в Шам. После в мен се появи желание и копнеж за отиване до Бейт-ул-харам, за да изпълня хадж, да се сдобия с берекета на Мека и Медина, и да поискам помощ от Расулюллах "салляллаху алейхи ве селлем". Потеглих на път и видях, че копнежът ми расте с напредване на пътя.

След като посетих Халилюррахман "алейхисселям", потеглих за Хиджаз. След като изпълних ибадета хадж – в благословената Мека и се сдобих с честта да посетя скъпия гроб на нашия пророка Мухаммед "алейхисселям", – някои желания в мен и молбите на хората, децата и семейството, започнаха да ме привличат към родината, и накрая се завърнах там. Въпреки че моята същност не одобряваше тази постъпка и въпреки че по мое виждане това да беше крайно неправилно, аз – след като се прибрах в родния край – отново се усамотих. Тъй като бях изключително привързан към зикира (споменаването на Аллаху теаля) и изчистването на сърцето, аз постоянно исках да съм сам.

Въпреки това ежедневните събития, препитанието на семейството и затрудненото материално положение ми разваляха спокойствието (сафа) на сърцето. Лицето на целта се замъгли и покоят на уединението се замрачи. После започнаха да ми убягват причините, които биха довели до спокойствие. Въпреки това състоянието сафа се появяваше от време на време и после пак се забулваше. С тези премеждия се изниза и въпросната година..."

Имам Газали "рахметуллахи алейх" – след единадесет годишно уединение от хората – напуснал Багдат през 1105 (499) година и отишъл в Нишабур. За времето преди това той е казал следното:

"Ясно знам, че дори привидно да съм се завърнал към знанието и неговото разпространение, всъщност не съм. Защото да се завърнеш означава да бъдеш като преди. Аз и тогава разпространявах науката, но исках с нея дори да спечеля постове, земни блага и водаческа длъжност. Призовавах хората към тях с моите слова и действия. За разлика от това предишно състояние, аз сега призовавам към знание, с което човек обръща гръб на позициите, постовете и имота, и с него се печели севаб. С него се осъзнава низостта на земния живот и високите постове. Аз винаги нося такова намерение и решение, и Аллаху теаля знае за моя умисъл. Единствената ми цел е да оправя моя нефс и останалите хора. Въпреки това не знам дали ще мога го постигна. С непосредствена вяра и виждане чрез окото на сърцето, аз повярвах и осъзнах, че всички дела и сили на рабите са всъщност блага на Аллаху теаля, с които Той ги е дарил. Всички мои дела са от Него. Умолявайки Аллаху теаля, искам от Него да ми отреди да се усъвършенствам и да ме стори причина за усъвършенстването на другите. Първо да даде напътствие на мен и после напътствие на другите чрез мен. Да ми покаже истината като истина и да отреди да я следвам, и да покаже заблудата като заблуда и да отреди да я отбягвам. Амин?"

Имам Газали "рахметуллахи алейх" както е получил голям дял от знанията, които се придобиват чрез научаване (и полагане на усилие), така е получил и голям дял от тасаввуфската наука. Книгите, които дават информация за този негов аспект, информират, че той е приел за свой учител в тасаввуфа Ебу Али Фармеди "рахметуллахи алейх" – един от големците на Силсиле-и алиййе.

Хазрети имам Газали, който е бил дълбок учен в ислямската наука, и голям евлия в тасаввуфския път, се опитал да предаде на хората

повелите и забраните на исляма чрез своите слова, дела и книги.

Той е прекарал последните си години в Тус, където е построил медресе и едно текке до своята къща. Дните му преминали в напътване (иршад) на хората. Във време, когато е прескочил петдесет годишна възраст, написал книгите **“Ел-Мункизу Аниддалял”**, **“Ел-Мустасфа”** – за изворите на фикха (усул-и фикх) – и **“Илджам’ул-Авам ан Илм-ил-Келям”**, в която се дава информация за следване на селеф-и салихин (т.е. за правилната вяра).

Хазрети имам Газали се е срещал със султан Сенджер, пращал му писма и го наставлявал. Освен това има и една книга, която носи името **“Наставления за султан Сенджер”**.

Селджукският султан Сенджер е бил с ехли суннитско (правилно) вероубеждение, набожен и отричащ бид’атите. Останал дълго на власт и проявил голямо уважение към знанието и учените, като самият той също се е занимавал с наука. Завистниците на Хазрети имам Газали, който е бил най-прочутият ислямски учен на времето, се оплакали от него пред султан Сенджер и казали, че имам Газали е против имам а’зам (Ебу Ханифе). При това султанът поканил великия имам при себе си и съобщил, че иска да говори с него. Когато положението е било доложено на имам Газали, той, изтъквайки няколко причини, не отишъл. За да изрази своето извинение и да му даде наставления, пратил писмо, в което казал:

“Аллаху теаля да отреди успех на ислямския султан в ислямския свят. Да му отреди високо положение и ахиретска власт в отвъдния живот, в сравнение с който земната власт е нищожна.

Земната власт – в най-изявената си форма – се състои от власт над целия свят. А човешкият живот, от друга страна, е максимум около сто години.

По сравнение с нещата, които Аллаху теаля ще даде в отвъдното, цялата земна повърхност е като един кирпич, а всички държави и райони на света са като праха по този кирпич. Каква стойност може да имат кирпичът и прахът? В сравнение с вечната власт и блаженство каква стойност има стогодишният живот, че да бъде повод за възгордяване? Търси най-ценните неща и не искай друго освен властта, която Аллаху теаля ще ти даде в ахирета.

Дори печеленето на тази вечна власт (щастие, блаженство) да е

трудно дело за другите, за теб не е, защото Расулюллах "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Еднодневното справедливо управление е по-високопоставено от шестдесет годишен ибадет."** Щом Аллаху теаля те е дарил с причината, с която ще си в състояние да спечелиш нещата, които другите ще могат за шестдесет години, то може ли да има по-голяма възможност от тази! Днес нещата са стигнали дотам, че не еднодневната, а едночасовата справедлива работа ще бъде по-ценна от шестдесет годишен ибадет.

Неценността на земното е явна и очевидна. Големците са казали: "Ако земята беше нечуплива златна делва, а отвъдното чуплива глинена делва, разумен е онзи, който би оставил златната – понеже е временна – и предпочел глинената, тъй като е вечна." Реалността обаче е друга, земята е като чуплива глинена делва, а отвъдното е като вечна нечуплива златна делва. Следователно как може да бъде наречен разумен онзи, който, въпреки този факт, тича зад земното? Размишлявайте задълбочено върху този пример и имайте това предвид.

Поканили сте ме при Вас. Искам да кажа, че моето положение е следното: Изживял съм петдесет и три годишен живот, четиридесет години, от който преминаха в изучаване и преподаване на знание. Двадесет години преминаха под управлението на Султан Шехид (Меликшах). От него получих много добрини и комплименти, когато бях в Исфехан и Багдат. В многобройни важни дела посредничих между него и халифа. За религиозното знание успях да напиша седемстотин книги. С други думи, сдобих се с всички земни блага, но се отвърнах от всички тях. За известно време останах в Йерусалим. До тюрбето (гроба) на Халилюллах Ибрахим "алейхисселям" се заклех никога повече да не отивам при султани и да не получавам дори и най-малкото нещо от тях. Казах, че ще оставя научните дебати и от дванадесет години насам спазвам това обещание. Ето защо султаните – по това отношение – ме извиниха.

Сега получих известие, че ме каните при Вас. За да се подчиня на заповедта, дойдох до благословеното тюрбе на Хазрети Муса Ръза. За да не наруша въпросната клетва, дойдох и до военния лагер. В това тюрбе, до гроба, правя следната ду'а: "О, внуко на Расулюллах! Бъди застъпник, за да отреди Аллаху теаля на падишаха на исляма (султан Сенджер) по-голям имот, отколкото на неговите предци! А по отношение на отвъдния имот, извиси го като Сюлейман

“алейхисселям”! Дари го с успех в името на уважението му към клетвата, дадена до гроба на Халилюллах Ибрахим “алейхисселям”! Нека сърцето на онзи (има предвид себе си), който се е отвърнал от хората и обърнал лице към Аллаху теаля, да не бъде съсипано!”

Вярвам, че тази ду’а ще е по-полезна за Вас от моето присъствие там. Ако не приемете това извинение и заповядате да дойда (на всяка цена), ще наруша моята клетва и ще дойда, тъй като заповедта трябва да бъде изпълнена.

Нека Аллаху теаля да сложи в сърцето и езика ви неща, чрез които да ви опази от позор в отвъдното!.. Весселям.”

Когато писмото е достигнало до султан Сенджер, владетелят е казал: “Щом е дошъл в Мешхед, значи има малко разстояние до лагера. Не е трудно да дойде от там до тук.” Т.е. съобщил е, че иска да се види с него. При това имам Газали е дошъл при султан Сенджер. Когато имамът е пристигнал, падишахът е станал на крака и го прегърнал. После го сторил да седне на трона и му оказал изключително уважение. Когато имам Газали е седнал, заповядал на един свой ученик да прочете част от Коран-и керим. Той е прочел 36-о знамение на сура Зумер, където по смисъл се казва: **“Не е ли достатъчен Аллах за раба Си?”** При това имамът е казал “Да!” и започнал да говори към султана:

“Бисмилляхиррахманиррахим. Хамд да бъде за Аллаху теаля. Спасението е само за богобоязливите (притежателите на такава). Враждата, от друга страна, е само за угнетителите. Нека силата на исляма да е вечна. Обичаят на ислямските учени, когато влизат при ислямски управител, е да правят ду’а, да прославят Аллаху теаля, да дадат наставления и да говорят за задоволяване на нуждите на хората.

Най-високопоставената ду’а е онази, която се прави тайно в нощната тъмнина, защото в ду’ите, правени пред хора, има опасност от изпадане в показност. Такива неискрени молитви не са подходящи да бъдат приети. В тях дори хвалата не е спасена от показност. Слънцето, по отношение на висота и яркост, няма нужда от посочване с пръст и превъзнасяне. Когато красотата е достигнала до съвършенство, величаещите остават с празни ръце, защото целта на хвалата е възвеличаването.

От тези четири неща най-важно е даването на наставление. Позволението за даване на съвети е висока степен, получена от

Мухаммед "алейхисселям". Расулюллах "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Оставям за вас два проповедника. Единият мълчи, другия говори. Мълчащият проповедник е смъртта, а говорещият е Коран-и керим."** Обърни внимание – мълчащият проповедник е смъртта! Какво ти говори тя безмълвно и какво ти казва говорещият просветител? Немият мълком ти дума:

"Аз чакам всичко живо в засада. Когато настане време, внезапно се появявам и сграбчвам. Ако някой иска да види как ще се отнеса с всички хора, нека султаните да се взират в състоянията на предишните султани, а управниците в тези на предишните управници! Състоянията на Меликшах, Алпарслан и Чагри Бей, които сега са под пръста, безмълвно ти казват:

"О, султанино! О, светлина на нашите очи! Не забравяй никога къде сме били изпратени ние и какви ужасни неща сме преживели! Ако един от твоите подчинени е гладен, никога не бива да лягаш сит! Ако един от тях е гол, никога не бива да се обличаш така, както ти се нрави!"

Те ти завещават следното:

"Приеми едно наставление от нас и тя е следната **"Ля иляхе илляллах"**. Дръж го на езика си и никога не забравяй да го повтаряш, когато си сам. Вярата – с неговото повтаряне – става стабилна. Ислямските учени са казали: "Вярата получава вода от поклоненията. Нейните корени са справедливостта, а продължението ѝ зависи от споменаването на Аллах." След като направиш всички тези неща, ще се спасиш от наказанието на ахирета, но няма да се спасиш от равносметката в Съдния ден. В хадис-и шериф се казва: **"Всеки от вас е като овчар и е отговорен за онези, които са под негова команда…"**

О, султанино! Оцени благата на Аллаху теаля – правилната вяра, усмихнатото лице, красивите нрави и добрите дела. Вършенето на праведни дела е в твои ръце, а останалите са дарове на Всевишния. Щом Аллаху теаля те е дарил с тях – не страни от вършене на четвъртото, за да не станеш неблагодарник. О, правостоящи началници! Ако искате държавата ви да продължи своето съществуване, зачитайте благата на Аллаху теаля. Правете разграничение между благата и бедите и нещастията. Знайте, че вие имате друг Падишах (Хак теаля), освен този на Хорасан. Утре, в Съдния ден, Той ще подложи всички

на равносметка и ще запита: "Как оценихте Моите благословии?" Сърцата на управниците са от съкровищата на Аллаху теаля. Каквото и да се случи по отношение на милост, мъка и наказание в земния живот, то става посредством сърцата на ръководителите. Аллаху теаля ще попита: "Аз ви поверих Моето съкровище и сторих езиците ви да са негови ключове. А какво сторихте вие; опазихте ли ги или злоупотребихте с повереното?" Злоупотребата със съкровището се състои в укриване на състоянието на един угнетен от падишаха.

А що се отнася до долагането на нужди, аз имам две молби към Вас – едната е обща, а другата е лична. Общата е следната: Народът в Тус е изпаднал в затруднение. Тяхната реколта – заради студа и сушата – беше тотално опустошена. Прояви съжаление към тях и нека Аллаху теаля да съжали теб! Мюсюлманите изпаднаха в немощ заради глада.

А личната ми молба е следната: Аз се бях усамотил в продължение на дванадесет години и после получих настояване от султана да приема предложението за работа като мудеррис (професор, преподавател) в медресето Низамиййе. Аз му отговорих така: "Днес хората не биха понесли тежестта на моите думи. Човек – щом проговори истината – дори прозорците и вратите ще се обърнат срещу него (ще станат негови врагове)." А днес нещата са стигнали дотам, че ако нещата, които съм ги чувал, ги видя на сън, ще си помисля, че това са объркани сънища. Ако някой възрази срещу знанията, до които се достига чрез разума, не бива да се чудим на това, защото моите слова съдържат много значения, които не всеки е в състояние да разбира. Наред с това аз мога да се аргументирам – пред когото и да било – и да изясня нещата; това е много лесно. Но дочух да казват, че аз съм бил срещу имам а'зам Ебу Ханифе. Ето това няма как да го понеса! Кълна се в името на Аллаху теаля, че в ислямската общност няма по-голям учен от него в тънкостите и дълбочината на науката фикх. Ако някой каже, че съм продумал подобно слово или съм написал нещо от този род, да се знае, че той лъже.

От вас искам да ме освободите от задължението да преподавам уроци в Нишабур, Тус и другите градове, защото искам да остана насаме. Това време (т.е. хората днес) не би понесло моите слова. Весселям."

Султан Сенджер, след като изслушал имам Газали "рахметуллахи алейх", казал: "За да чуят Вашите слова и разберат за доброто Ви

становище относно имам а'зам, ще трябва да съберем тук учените на Ирак и Хорасан. Ще Ви помоля да напишете за Вашата позиция за големите ислямски учени и за Вашето уважение и любов към тях, за да може да ги разчуем на всички. А що се отнася до Вашия отказ за преподаване на уроци, това не е възможно да бъде прието. Фахр-ул мулк е успял да Ви привлече на позицията мудеррис в Нишабур, а ние ще построим медресета на Ваше име, за да могат всички учени да идват при Вас и да си изясняват неясните неща и проблеми."

Въпреки това имам Газали "рахметуллахи алейх" е прекарал в своята родина Тус тези последни две години от живота си и писал книги, напътвал хората и възпитавал учениците.

През последните години от своя живот – когато е бил в Тус – направил следните наставления:

"Жалко за онзи, чиято земна търговия вреди на ахиретската. С коя дума бихме окачествили един човек, който продава златен съд, за да си купи глинена стомна? Земното е като саксиено парче; то е хем неценно, хем лесночупливо. Ахиретът е като златен съд – хем ценен, хем траен, та хем дори и безкраен. Земната търговия, за да носи полза за ахиретската и за да не въвлича хората в Ада, трябва да се работи много. Капиталът на човека е неговата религия и отвъдният му живот, и той трябва да бъде нащрек, за да не ги загуби. Онези, които искат да опазят своята религия, трябва да обърнат внимание на следните седем неща:

(1) Всяка сутрин трябва да се възнамерява така: "Отивам на работа, за да припечеля препитанието на себе си, на децата и семейството; да не ги оставя да се нуждаят от никого; да служа спокойно и в чисто състояние на Аллаху теаля и да вървя по пътя на ахирета." Трябва да се поиска от сърце да се върши добро на мюсюлманите, да се помага на тях и да се наставляват, да се повелява повеленото от исляма и възбранява забраненото от исляма. Трябва да се предупреждават онези, които имат недостатъци в намаза и вършат грехове, и да не се затварят очи пред това. Един търговец, длъжностно лице, учител, съдия или офицер, който прави такова намерение, ще печели севаб всеки миг, докато работи. Всяко негово деяние ще се превърне в ибадет. А земните неща, които ще спечели (наред със севабите), ще са му допълнителна печалба.

(2) Човек трябва да мисли, че ако хиляди хора престанат да работят, той няма да може да живее и ден без техния труд. Например,

земеделецът, хлебарят, тъкачът, железарят, производителят на конци и още какви ли не други занаятчии, работят все за него. Той се нуждае от всички тях. При условие, че другите работят за него, ще бъде ли подходящо ако той бездейства и не носи полза за никого? На този свят всеки е пътник – дойдохме и си отиваме. Пътниците трябва да се хващат ръка за ръка, да си помагат и да живеят братски. Всеки мюсюлманин трябва да мисли така. Той трябва да възнамери да работи, за да помага и олекотява живота на братята мюсюлмани. Той трябва да казва: "Както те работят за мен, така и аз ще служа на тях." Признакът на това правилно възнамерение е избирането на полезна за хората професия и занаят. С други думи, да се върши такава работа, че при нейното отсъствие хората да изпаднат в затруднение. Следователно, дори удоволствията, игрите и подобните на тях неща да бъдат наричени професии, а вършенето на харами – изкуство, изпълняването на тези неща не може да се превърне в ибадет (поклонение). Дори не бива да се избират професии, които са мубах, но не са полезни за хората. В хадис-и шериф е казано: **"Най-добрата търговия е продажбата на платове. Най-добрият занаят е шивачеството."**

(3) Земните дела не бива да стават пречка за печелене на отвъдното. Мястото за отвъдна търговия са джамиите. Аллаху теаля в 9-о знамение на сура Мунафикун по смисъл казва: **"Да не ви отвличат от споменаването на Аллаху теаля нито вашите имоти, нито вашите деца!"** Халифът Омер "радияллаху анх" е казал: "О, търговци! Спечелете, първо, ахиретското препитание, а после работете за земно!" Нашите големци, които се занимаваха с търговия, сутрин и вечер работеха за ахирета, четяха Коран-и керим, слушаха проповеди, правеха тевбе и ду'а, придобиваха знания и учеха младите на това. Ястията от животински глави и супите за закуска бяха продавани от децата и зиммиите, защото мюсюлманите, сутрин и вечер, се намираха в джамиите. Двамата ангели, които пишат делата на хората, се сменят всяка сутрин и вечер. В един хадис-и шериф се казва: **"Когато меляикетата погледнат в книгите с делата на хората – ако в началото и края на деня е записано добро дело – прощават извършените в средата на деня."**

Също така Расулюллах "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Дневните и нощните меляикета, идвайки и отивайки, се срещат едни с други. Аллаху теаля казва** (на отиващите)**: "В какво**

състояние заварихте Моите раби?", а те отвръщат: "Заварихме ги да кланят намаз и ги оставихме, кланяйки намаз също.", при което Аллаху теаля казва: "Бъдете свидетели! Опростих ги!"

Търговците и занаятчиите сред мюсюлманите – щом чуят езана през деня – веднага оставят своята работа и тичат към джамиите. Нашите големци – давайки значение на айета със смисъл: **"Техните търговии, продажби не стават причина за забравяне на Аллаху теаля."** (сура Нур: 37) – казват: "Имаше ковачи, които, щом чуеха езана – дори той да ги беше заварил с вдигнат чук в ръка, – готови да ударят стопеното желязо, не го правеха и се устремяваха към джамията! Имаше такива шивачи, които, щом езанът ги заварваше, пробождайки с игла плата, те не я издърпваха повече и тичаха за джемаат."

(4) Човек – на чаршия и работа – трябва да се сеща за Аллаху теаля, да Го прославя и възхвалява; сърцето не бива да бездейства. Той трябва да осъзнава, че онова, което губи в този момент, не може да бъде наваксано дори да му дадат целия свят. Зикир, който се прави сред гафили (хора, забравящи за Аллаху теаля), носи голям севаб. Расулюллах "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Човек, който каже "Ля иляхе илляллаху вахдеху ля шерике лех, лехул мулку ве лехул хамду йухйи ве йумит ве хуве хаййун ля йемут би йеди-хил-хайр, ве хуве аля кулли шей'ин кадир", отивайки на чаршия, ще спечели два милиона севаба."** Джунейд Багдади "куддисе сиррух" е казал: "На пазара има много хора, които са по-ценни от онези, които се намират в джемаата на суфиите." А друг път пък е рекъл: "Познавам човек, който всеки ден кланя триста рекята намаз и чете 30 000 тесбиха на чаршията." Някои големци са казали, че въпросният човек е самият той.

С други думи, онези, който работят за земно – с възнамерение да помагат на своята религия и ибадети, – печелят севаб по въпросния начин. А онези, който работят само, за да трупат земно, остават лишени от севаба. Такива хора – дори по време на намаз в джамията – мислят за своите сметки в магазина и мислите на такива хора са пръснати.

(5) Човек не бива да набляга много над земните дела. Той не бива да ходи на работа без да е откланял сутрешен намаз и без да е научил нещо ново, прочитайки няколко страници. Той трябва да превърне това в навик. След като спечели земно – необходимо за

неговата издръжка – той трябва да се насочи към печелене на ахирета, защото отвъдният живот е безкраен и за него са нужни повече неща, а неговата търговия (на въпросния човек) за отвъдното е на път да фалира. Учителят на имам а'зам Ебу Ханифе, Хаммад, се е занимавал с търговия на забрадки. След като е изкарвал две хаббета на ден, събирал своята стока и напускал пазара. Някои големци са отивали на своя магазин само два пъти през седмицата, а други са отивали всички дни, с изключение на петъците, но се връщали преди обедния намаз. Някои други пък търгували до икиндия. Всички те, след като спечелят необходимото за издръжката, отивали на джамия и се занимавали с ибадети и наука до настъпване на нощта.

(6) Съмнителните неща трябва да се отбягват. Човек, който се доближава до харама, и без това става фасък (грешник). Не бива да се прави онова съмнително дело, което всява безпокойство в сърцето. Не бива да се търгува с хора, които угнетяват, мамят, продават с клетви или продавам неща, които ислямската религия забранява. На угнетителите и грешниците не бива да се дава на вересия, защото ако умрат без да са платили, ще се изпита тъга по тяхната смърт, а да се тъгува по един угнетител не е позволено, както не е джаиз да се помага на такива хора. С други думи, не бива да се влиза във взаимоотношения с всеки човек, а да се търсят и намират правилни хора.

(7) Човек трябва да мисли много добре какво говори, върши и дава или взема в търговията. Той трябва да знае, че ще бъде питан за всичко това в Съдния ден. Един от големците е сънувал бакалин и го попитал: "Как се отнесе с теб Аллаху теаля?" "Пред мен поставиха 50 000 страници. "Я, Рабби! Какво е това" – казах аз. "Търгувал си с 50 000 души. Всяка страница показва отношението ти към един от тях." Погледнах страниците и видях, че търговските ми взаимоотношения с всеки един от тях са написани в най-голяма подробност." – отвърнал бакалинът. Който измами с една лира, ще получи заслуженото наказание и с нищо няма да му бъде помогнато.

Онзи, който вярва, че ахиретът е по-добър от земния живот, ще може да изпълни всички тези неща. В най-лошия случай той може да остане беден, но без съмнение може да изтърпи няколкогодишна нищета, която би станала причина за вечно щастие. В интерес на истината, много хора, за да спечелят определени неща, понасят бури, виелици и далечни пътувания; подлагат се на още какви ли

не лишения, за да се сдобият с високи постове и позиции. Въпреки това, щом смъртта дойде, всички техни печалби ще се изпарят, всички техни усилия ще се явят безполезни.

Хазрети имам Газали, стриктно отбягващ харамите и съмнителните неща, е казал следното по отношение на печелене на халял: "За да може да се печели от халял, първо трябва да се научат кои неща са позволени в исляма. Халялите и харамите са видни. Между тях се намират съмнителните неща и тяхното разпознаване е трудно. Онзи, който не се пази от тях, попада в харам.

Аллаху теаля в 52-о знамение на сура Му'минун по смисъл казва: **"О, пророци Мои!** "салеватуллахи алейхим еджма'ин" **Яжте от халял и чисти неща и вършете достойни за Мен ибадети."** Ето защо Расулюллах "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Печеленето от халял е фарз за всеки мюсюлманин"** и **"Ако човек яде халял неща в продължение на четиридесет дни, без да примесва никакъв харам, Аллаху теаля ще запълни неговото сърце с нур, ще влее в него мъдрост като реки и земната обич ще напусне сърцето му."**

Не е грях да се работи за земното; грях е да се обича. Сад бин Ебу Ваккас "радияллаху анх" е казал: "О, Расуляллах "салляллаху алейхи ве селлем"! Помолете се Аллаху теаля да приеме всички мои ду'и!" В отговор нашият Пророк "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Яжте халял залък, за да се приемат вашите молитви!"** Расулюллах "салляллаху алейхи ве селлем" в други свои хадис-и шерифи е казал:

"Има много хора, които ядат и носят забранени от исляма неща. После вдигат ръце и отправят ду'а. Ала как да бъде приета тя (при тези обстоятелства)**?"**

"Нито фарзовете, нито суннетите на онези, които ядат от харам, не се приемат." (Т.е. няма да получат севаби за тях.)

"За тяло, което се храни с харам, е по-добре да гори в огъня."

"Аллаху теаля няма да прояви милост към онези, които не мислят дали техният имот е от халял или харам – без значение от коя част ще бъдат хвърлени в Ада."

"Ибадетът е десет части. Деветте са печеленето на халял."

"Човек, който е работил, за да спечели от халял, и се е върнал изморен у дома, си ляга без грехове (опрощават му се греховете) **и става** (събужда се) **като любим раб на Аллаху теаля."**

“Аллаху теаля казва: “Срамувам се да подложа на равносметка онези, които се пазят от харами.”

“Един дирхем лихва е по-лош от тридесет прелюбодеяния.”

“Милостиня от харам не се приема. А ако тя бъде запазена, ще придружи човека до Ада.”

Ебу Бекр “радияллаху анх” е изпил една чаша мляко, донесена от прислужника. После, след като научил, че от е от харам, пъхнал своя пръст в гърлото си и повърнал. С толкова мъки е успял да изкара млякото, че другите са помислили, че той умира. После Хазрети Ебу Бекр е отправил следната ду’а: “О, Господи! Направих каквото можах. Осланям се при Теб от частиците, останали в стомаха и кръвоносните ми съдове.” Омер “радияллаху анх” е постъпил по същия начин след като му е било дадено мляко, получено от камилите, които били дадени като зекят на бейт-ул-мал. Абдуллах бин Омер “радияллаху анхума” е казал: “Дори да кланяш, докато се прегърбиш, и дори да говееш, докато станеш слаб като косъм, нито едно от тези служения няма да бъде прието, т.е. няма да донесат полза ако не се отбягват харамите.” Суфян Севри “рахметуллахи алейх” е казал: “Онзи, който дава милостиня, строи джамии и върши благодеяния с харам пари е като онзи, които се опитва да изчисти мръсна дреха с урина, при което тя става още по-мръсна.” Яхия бин Муаз “рахметуллахи алейх” е казал: “Подчинението към Аллаху теаля прилича на съкровище. Ключът на това съкровище е молитвата, а залъците от халял са като нарезите на ключа.” Сехл бин Абдуллах Тустери “рахметуллахи алейх” е казал: “За постигане на правилна вяра са необходими четири неща: вършене на всички фарзове с благоприличие; ядене на халял; отбягване на всички видими и невидими харами и проявяване на търпение при изпълняване на тези три неща до сетния дъх.” Големците са казали: “Сърцето на човек, който яде съмнителни неща в продължение на четиридесет дни, почернява и се опетнява.” Абдуллах ибни Мубарек е рекъл: “За мен е по-ценно да се върне една стотинка от съмнително място на нейния собственик отколкото да се дава хиляда лири садака (милостиня).” Сехл бин Абдуллах Тустери е казал: “Седемте органа на човек, който яде харам, вършат грехове – независимо дали желае това или не.”

Органите на онези, които ядат халял, изпълняват поклонения и вършенето на добро им се струва лесно и приятно. Има още много

други подобни хадис-и шерифи и наставления на големци, в които се разкрива важността на печеленето от халял. Ето защо притежателите на вера' винаги са отбягвали стриктно харамите. Един от тях е бил Вухейб ибни Верд, който не е ядял нищо преди да узнае неговия произход. Един ден майка му подала чаша мляко, при което той попитал: "Откъде взе млякото? С кои пари плати за него? От кого купи млякото?" След като е узнал всичко, попитал: "Къде е пасла тази овца?" Станало ясно, че животното е пасло на място, където мюсюлманите имат права. Вухейб ибни Верд "рахметуллахи алейх" отказал да изпие от млякото, при което майка му рекла: "Синко, Аллах да прояви милост над теб!" Хазрети Вухейб отвърнал: "Не бих искал да се сдобия с Неговата милост, вършейки грях!" Веднъж попитали Бишр Хафи: "Откъде се препитаваш?", когато той отвърнал: "Оттам, откъдето и всички други, но някои – след като са яли – ще плачат, а други ще се смеят; има огромна разлика между тях!"

Хазрети имам Газали не е изпълнявал желанията на нефса, а е вършел точно обратното. Наставлявал хората, че е необходимо да правят равносметка на нефса. Той ежедневно е правел равносметка на своите дела, извършени през деня.

Той е говорел на своя нефс по следния начин:

"О, нефс мой! Твърдиш, че си разумен и се ядосваш на хора, които те наричат "глупак". Но кой би могъл да е по-глупав от теб, заради това, че прекарваш живота си във вършене на празни неща, смях и игри. Твоето състояние прилича на състоянието на убиец, който знае, че полицаите го търсят, и ако го намерят, ще го обесят, но той продължава да си прекарва времето в забавления. Може ли да има по-голям глупак от този? О, нефс мой! Часът на смъртта наближава и Дженнетът или Джехеннемът те чакат. Откъде знаеш, че часът на смъртта няма да настъпи днес? Ако не дойде днес, то един ден несъмнено ще дойде. Това, което без съмнение ще те сполети, го мисли, че те е сполетяло! Защото смъртта не е дала определено време за никого и не е казала, че ще дойде нощем или денем, рано или късно, лете или зиме. При всеки идва изведнъж и тогава, когато изобщо не се предполага. Ето, ако не си се подготвил за нея, то тогава може ли да има по-глупава постъпка от тази? Горко ти, о, нефс мой!

Потънал си в грехове. Ако смяташ, че Аллаху теаля не вижда това твое състояние, то тогава ти си неверник! Ако вярваш, че те вижда, то

значи си твърде дързък и безсрамен, за да отдаваш значение на това! То тогава горко ти, о, нефс мой!

Ако твоят прислужник не ти се подчини, ще се разгневиш, но как може да си сигурен, че Аллаху теаля няма да се разгневи на теб! Ако омаловажаваш Неговото наказание, подръж своя пръст върху пламък! Или постой един час под жаркото слънце! Или постой по-дълго време в топлата стая на хамама (банята), че да осъзнаеш колко си жалък и немощен! Ако мислиш, че Той няма да те накаже в земното, то тогава ще си отрекъл и изкарал за лъжци Коран-и керим и пейгамберите "алейхимуссалевату веттеслимат", чиито брой е повече от 124 000. Защото Аллаху теаля в 122-о знамение на сура Ниса по смисъл казва**: "Онзи, който върши грях, ще изтърпи своето наказание."** Вършещият зло вижда зло. Тогава горко ти, о, нефс мой!

Ако, вършейки грях, казваш: "Той е щедър и милосърден, ще ми прости", то тогава защо Той направи стотици хиляди хора да изтърпят проблеми, глад и болести и не даде реколта на онези, които не сеят нивите си? Ти прибягваш до всякакви трикове, за да задоволиш своите страсти, но тогава не казваш: "Аллаху теаля е милостив и щедър, Той ми праща всичко без да имам трудности."? Тогава горко ти, о, нефс мой!

Може би ще кажеш, че си повярвал, но не си в състояние да търпиш трудности. Това показва, че не знаеш факта, че хората, неиздържащи на много трудности, трябва да предотвратят трудността с минимални усилия, и че е фарз (задължително) да се търпят трудности на земята, за да се избегне мъчение в Джехеннема. Ако днес не можеш да изтърпиш малко трудности, то как ще издържиш на предстоящите мъки в Ада, на униженията, низостта и на това да бъдеш отхвърлен в отвъдния живот? Тогава горко ти, о, нефс мой!

Изтърпяваш много трудности и унижения, за да спечелиш пари, и се отказваш от всичките си страсти – за да оздравееш – само с една дума на лекар юдеин, но не знаеш, че мъчението в Ада е по-болезнено от болестта и бедността, и не знаеш, че отвъдният живот е много по-дълъг от земния. Тогава горко ти, о, нефс мой!

Казваш, че ще се покаеш и ще вършиш добри дела по-късно, но смъртта може да дойде по-рано и ти да останеш само със своето съжаление. Грешиш като мислиш, че утрешното тевбе (разкаяние) е по-лесно от днешното, защото то става все по-трудно, колкото се отлага, и когато смъртта наближи, това (правене на тевбе) ще прилича

на даване на храна на животно, малко преди да е започнало да се изкачва по хълм – нещо, което не ще донесе полза. Твоето състояние е като това на ученик, който не учи своите уроци с неправилното предположение, че ще ги научи в деня на изпита, и не знае, че ученето на знание отнема дълго време. По същия начин пречистването на мръсния нефс изисква продължителна борба с него. Ако животът бъде пропилян напразно, как може да се постигне това за един момент? Защо не оценяваш стойността на младините преди да дойде старостта, на доброто здраве – преди да е дошла болестта, на спокойствието – преди да са дошли проблемите, и на живота – преди да е дошла смъртта? Тогава горко ти, о, нефс мой!

Защо всичко, което ти е нужно за зимата, го подготвяш от лятото, без да губиш време, а не разчиташ на милостта и добротата на Аллаху теаля? Въпреки това студът в земхерира (студената част) на Джехеннема не е по-слаб от зимния студ, а горещината на неговия огън не е по-малка от тази на знойното юлско слънце. Никога не се отнасяш небрежно с подготовката на тези (земни) неща, но си винаги небрежен, когато стане въпрос за отвъдния живот. Каква е причината? Дали защото не вярваш в отвъдния живот и Къяметския ден, и криеш това неверие в сърцето дори от себе си? (Знай, че) Това е причина за вечна гибел. Тогава горко ти, о, нефс мой!

Човек, който не се ангажира с опазване на нура (сиянието) на ма'рифета (познанието на Аллаху теаля), но очаква, че добротата и милостта на Аллаху теаля ще го спасят от болката в отвъдния свят, причинена от огъня на неговата страст, е подобен на човек, който се надява, че добротата на Аллаху теаля ще го опази от студа на зимата, без да си е облякъл дебелите дрехи. Този човек не знае, че Аллаху теаля е създал зимата, за да има много ползи в нея, като също така, оказвайки добро и милост, е създал и нещата, от които се правят дрехи, и е дал на хората разум и мисъл, с които да ги правят. С други думи, Неговото добро е в Неговата помощ в лесното предоставяне на дрехи, а не в Неговата защита срещу студа без дрехи. Тогава горко ти, о, нефс мой!

Не си мисли, че ще изтърпиш мъчение, защото твоите грехове разгневяват Аллаху теаля, и не казвай: "С какво Му вредят моите грехове, че се гневи?" Не е така, както си мислиш ти. Мъчението, което ще те гори в Джехеннема, се поражда в теб от твоите страсти. По

същия начин болестта е резултат от консумираната отрова и вредните неща, попадащи в тялото, а не от гнева на лекаря, породен от твоето непослушание към неговите думи. Тогава горко ти, о, нефс мой!

О, мой нефс! Разбрах, че си свикнал с благата и вкусовете на света и си се пристрастил към тях! Ако не вярваш в Дженнета и Джехеннема, то поне смъртта не отричай! Всички тези блага и сладости ще ти ги отнемат и ще гориш в огъня на мъката по раздялата с тях! Колкото искаш ги обичай и колкото искаш се дръж здраво за тях, но знай, че огънят на раздялата ще е силен толкова, колкото е голяма и обичта ти към тях. Тогава горко ти, о, нефс мой!

Защо се държиш толкова здраво за земното? Дори ако целият свят ти се даде и всички хора на земята ти сторят седжде, не след дълго и ти и те ще станете на пръст! Имената ви ще се забравят и ще се заличат от спомените. Има ли някой, който се сеща за миналите владетели? Въпреки това, на теб ти е дадено нещо съвсем малко от земното и то постоянно се разваля и променя. Ти – в името на тези неща – жертваш безкрайните блага в Дженнета. Тогава горко ти, о, нефс мой!

Как ли би се смял на човек, който дава трайно бижу и в замяна купува счупена саксия? Ето, земята е като тази купената саксия. Знай, че саксията е счупена, знай, че вечното бижу се изплъзна от ръцете ти и знай, че за теб остана само съжаление и изтезание!

С тези бележки и думи всеки трябва да се кара на своя нефс и да плати своето право, и да започне с даване на наставленията първо от себе си! Нека Аллаху теаля да даде спасение на вървящите по правилния път! Амин.”

О, синко!

Веднъж един негов ученик – който му служил дълги години и научил всички знания от него – си помислил: “Търпях трудности години наред и усвоих много неща. Чудя се коя част от цялото това знание е най-необходимо и полезно за мене? Кое от тях ще дойде да ме спаси в отвъдното; кое ще ми бъде спътник в гроба, във време, когато всички приятели ще ме оставят сам; кое знание ще ме спаси в Съдния ден, когато майките ще бягат от децата си, братя от братя, приятели от приятели, т.е., когато всички ще търсят начини да спасят себе си? И кое е това знание, което не е нужно нито за земния, нито за

отвъдния живот? Искам да ги узная и да страня от тях, защото нашият Пророк "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Нека Аллаху теаля да ни опази от учене на безполезно знание; от сърце, което не се бои от Него; от нефс, който не се насища на земно; от очи, които не плачат за Него и от молитва, която не заслужава да бъде приета."** След като размислил дълго време върху този хадис-и шериф – и, за да разреши своя казус, – той написал писмо до Худжет-ул-ислям имам Газали (неговия учител) "нека Аллаху теаля да изпълни гроба му с нур". Помолил своя учител да отправи ду'а за него и добавил: "Въпреки че отговорът на въпроса се съдържа във вашите книги, като **"Ихйа-ул-улюм"**, **"Кимйа-и се'адет"**, тефсирите, **"Хадис-и ерба'ин"** и **"Минхадж"**, ще помоля да ми напишете сбит, ясен и полезен отговор, който ще мога да прочета всяка сутрин и да действам съгласно него."

Худжет-ул-ислям е написал следния ответ и го изпратил:

ФАСЛ

(1) О, любими синко и верни приятелю! Нека Аллаху теаля да те дари с дълъг живот и да те благослови да го прекараш в ибадети и по посочен от Него път! Всички наставления са взети от нашия Пророк Мухаммед "салляллаху алейхи ве селлем". Всяко наставление, което не идва от него, няма да бъде от полза никому. Ако не си приел някое от тези съвети, които са пръснати по целия свят, то защо си останал с мен толкова години?

(2) Едно от наставленията на нашия Пророк "салляллаху алейхи ве селлем", което е разпространено по цял свят, гласи: **"Признакът, че Аллаху теаля няма да прояви милост към един раб** (ще се отнесе с гняв към него и ще го накаже)**, е заниманието на този раб с безполезни неща** (пилеене на време с неща, които нямат полза нито за земния, нито за отвъдния живот). **Ако човек прекара един час от своя живот във вършене на нехаресано от Аллаху теаля дело, то каквато и скръб да прояви, няма да е прекалил. Ако човек е преминал четиридесетте си години и неговите себаби не са станали повече от греховете му – нека да се готви за Ада."**

(3) Този съвет би бил достатъчен за тези, които разбират смисъла на въпросния хадис-и шериф.

(4) Съвети лесно се дават, но трудно се приемат, защото наставленията са горчиви, а харамите са сладки за онези, които следват нефса и тичат след земни удоволствия. Ето защо в Коран-и керим Аллаху теаля по смисъл се казва: **"Воювайте с неверниците! Войната е горчива и неприятна за вас. Нещата, които ви се струват трудни, т.е. заповедите на Аллаху теаля, са полезни за вас. Нещата, които ви се струват добри и любими, т.е. харамите, са вредни и лоши за вас. Аллаху теаля знае добрите неща, вие не знаете."** Съветите няма да имат ефект върху хора като теб, които учат безполезни неща – наречени знания и скрити зад маската на науката – без да мислят за ахиретския живот. Правят го само за демонстриране на превъзходство над другите и печелене на светски облаги, вместо да учат знание, за да бъдат полезни за себе си и за другите в този и отвъдния живот. Мислиш, че знание, което не се практикува, ще може да спаси човека. Мислиш, че след като си го научил, ще бъдеш спасен без да го приложиш на практика. Това е много странно, защото един учен човек би трябвало вече да е проумял, че знание, което не се прилага, ще донесе вреда за него в Съдния живот, защото той няма да е в състояние да каже, че не е знаел. Не си ли чувал и за този хадис-и шериф на нашия Пророк "салляллаху алейхи ве селлем", в който се казва: **"В Съдния ден – без съмнение – най-силното мъчение ще е за онзи учен, който не се е възползвал от своето знание."** Един от нашите големци "рахметуллахи алейх" е сънувал Джунейд Багдади "каддесаллаху рухах" и го попитал за неговото състояние в ахирета. Джунейд е отговорил: "Всички мои знания за захир и батън си отидоха; на помощ ми се притече само един двурекятов нощен намаз."

(5) Не бъди нехаен в поклоненията! Не забравяй състоянията и знанията, отнасящи се до сърцето! С други думи, нека твоите дела да бъдат съгласувани със знанието, а състоянията – с тасаввуфа.

Трябва добре да проумееш, че знанието няма да спаси човека, освен ако не бъде приложено на практика, и нека да ти обясня това с един пример: Да предположим, че един въоръжен мъж – в някаква планинска местност – изневиделица среща лъв. Без значение колко смел и сръчен в боравенето със саби и ножове е той, би ли могъл да се спаси от лъва без да използва своите оръжия? Разбира се, че не може – както и ти знаеш! Поради същата причина, без значение колко голям учен е даден човек, неговите познания няма да му бъдат от полза ако

не действа съгласно тях. Нека да ти дам още един пример: Ако един лекар се разболее и диагностира болестта си, и знае за начина на лечение и неговата висока ефективност, тази негова компетентност – както и ти се досещаш – няма да го излекува, освен ако не използва лекарството. Както е казал един поет:

Може да си подготвил лекарство хиляди литри,

но – без да си ги изпил – не би се спасил от болести!

Колкото и учен да е даден човек, колкото и книги да е прочел – освен ако не ги приложи, – полза няма!

(6) Ако не спечелиш милостта на Аллаху теаля чрез правене на обичаните от него добрини, не би постигнал Неговото състрадание. В едно знамение на Коран-и керим по смисъл се казва: **“Човек постига щастие** (блага) **само с работа и правене на поклонения.”** Ако някой се осмели да заяви, че това знамение е било заменено с друго, то нека Аллах да го погуби! Ако твърди, че то е било заменено, то какво ще каже за следните знамения със смисъл:

“Нека тези, които искат да постигнат милостта на Аллаху теаля, да изпълнят Неговите заповеди!”

“Те ще получат отплатата за това, което са вършели в света.”

“Тези, които са повярвали, вършат поклонения и избягват харамите, без съмнение ще влязат в Дженнетите, ще постигнат благословии.”

“Раят е само за тези, които вярват и вършат ибадети.”

“Тези, които се подчиняват на Аллаху теаля и на Неговите пророци, ще имат дял от благословиите, които ще бъдат дадени в отвъдното на пророците, съддъците, шехидите и праведните мюсюлмани.”

Пейгамберът ни “салляллаху алейхи ве селлем” е казал: **“Ислямът е основан върху пет неща: Първото е да се повярва в Аллаху теаля и във факта, че Мухаммед “алейхисселям” е Негов пророк; второто е да се изпълни ежедневен петкратен намаз; третото е да се даде една четиридесета от имота – веднъж годишно – като зекят за мюсюлманите; четвъртото е да се държи ежедневен орудж в месец рамазан; петото е да се отиде в Мека и изпълни хадж веднъж в живота.”** В друг хадис-и шериф се казва: **“Иман означава да се**

повярва от сърце в шест неща и да се изрази тази вяра с език, и да се харесват заповедите на Аллаху теаля." С приемане на тези факти и словесно изразяване на това се появява вярата, а с изпълняването на поклоненията тя се усилва (затвърждава). Имам а'зам Ебу Ханифе "рахметуллахи алейх [80-150] – водачът на ехли суннет и най-големият учен в ислямската религия – е казал следните неща в своето завещание: "Иман е да се вярва със сърце и да се потвърждава с език." Доказателствата, които разкриват необходимостта от изпълняване на поклонения, са толкова многобройни. Но какво мога да сторя аз при условие, че ти спиш дълбок сън! Ако от всички тези мои изказвания си заключил, че хората ще влязат в Рая чрез своите дела, а не чрез милостта и благословията на Аллаху теаля, то изобщо не си ме разбрал. Искам да кажа, че хората ще влязат в Дженнета чрез благословията на Аллаху теаля, но ако човек не се подготви за постигане на милостта на Аллаху теаля и не я заслужи чрез подчинение и поклонение, той няма да може да я привлече към себе си. Ето защо в едно знамение по смисъл се казва: **"Моята милост е за мухсините, т.е. за тези, които приемат Моите заповеди и им се подчиняват."** Никой не може да влезе в Дженнета, освен ако не бъде застигнат от милостта на Аллаху теаля. Ако се каже, че в Дженнета се влиза само с вяра – да, така е, но това ще стане след като се преминат много опасности. Човек, който не се е преселил в отвъдното с вяра, няма да влезе в Рая. Въвеждането в Дженнета изисква преселение в отвъдното с вяра и преминаване на другите опасности. И ако това стане, човек ще постигне само най-ниската степен на Рая.

(7) Трябва ясно да проумееш, че без да вървиш по пътя на религията, не може да спечелиш севаб! Един от израилтяните е прекарал дълги години в поклонения. Аллаху теаля е пожелал да покаже неговите служения пред Своите ангели и изпратил едно меляике при него, за да го запита: "Колко време смяташ да продължиш така? Не си ли заслужил още Дженнета?" Човекът е отвърнал: "Моето задължение е да рабувам (да служа и да се подчинявам). Аллаху теаля е Този, който дава заповедите." Чувайки този ответ, ангелът рекъл: "О, Господи! Ти си Всезнаещият. Ти дочу какво отговори Твоят раб." В един хадис-и кудси се казва: **"Този Мой раб, наред със своята смиреност, не се отвръща от Нас, и тъй като Ние сме щедри и състрадателни, без съмнение не ще го оставим. О, ангели! Бъдете свидетели, че Аз го**

опростих!"

(8) Виж какво казва нашият Пророк "салляллаху алейхи ве селлем": **"Подложете се на равносметка** (в земния живот)**, преди да са ви подложили** (в отвъдното)**!"** Али Муртеза "радияллаху анх" е казал: "Самозаблуждава се онзи човек, който очаква да влезе в Рая, без да е положил усилие. А онзи – който казва, че ще постигне Рая с дела – трябва да се нарами с трудностите, които ще срещне при тяхното изпълнение." Хасен Басри "рахметуллахи алейх", един от възпитаниците на хазрети Али "радияллаху анх", е казал: "Голям грях е да се иска Дженнет от Аллаху теаля, без да се вършат необходимите поклонения." Един от нашите големци е казал: "Човек, който е извлякъл полза от своето знание, не престава да върши поклонения, а престава да мисли за севаба, който ще спечели от тях!" Пророкът ни "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Разумният човек смазва нефса и работи за потребните в ахирета неща, а простият тича след желанията на нефса и моли Аллаху теаля да го въведе в Дженнета."**

(9) Ти пожертва много нощи в името на знанието и четенето на книги, и стори харам за себе си сладкия сън. Не разбирам, защо съсипа себе си толкова много? Ако си го направил, за да трупаш светски блага, за слава и високи постове, или за изтъкване на превъзходство сред мюсюлманите, горко ти! Направил си голяма грешка и си се хвърлил в мъчение! Но ако целта ти е била да помагаш на исляма и религията на Мухаммед "алейхисселям", и да пречистиш морала и укротиш нефса си, колко добре си постъпил и колко красиво и вечно бъдеще си подготвил за себе си! Да си подготвиш бъдеще означава да постигнеш вечно щастие. Двустишие:

Безсънните нощи, които не са за Тебе, са безсмислени,

Риданията заради раздялата с други са безсмислени.

(10) Живей както щеш, но няма да е за дълго и несъмнено ще умреш. Ще се разделиш с насладите, за които си мислел денонощно, и за които си се държал здраво. Каквото и да заобичаш тук, знай, че ще се сбогуваш с него! Върши каквото можеш, но не забравяй, че ще бъдеш подложен на равносметка за всички дела!

(11) Човек ще е пропилее своето време ако се опита да разбере условията на вярата чрез разума; спори с неверниците и невежите и се бори с техните изопачени виждания; полага усилие за печелене на

пари, преди да е научил Коран-и керим, намаз, абдест, орудж, фарз и халял; усъвършенства в медицината, инженерството, литературата и правото с цел да печели пари повече от останалите.

Кълна се в Аллаху теаля, че в Евангелието на Иса "алейхисселям" прочетох да пише: "От поставянето на човека в ковчега до спускането в гроба, Аллаху теаля задава четиридесет въпроса. Първият от тях е: "О, рабе Мой! Приживе ти винаги се украсяваше за земния живот, научаваше много неща, за да те харесват и уважават. Положи ли същото старание и за научаване на Моите заповеди, изпълнява ли исканите и отбягва ли забранените от Мен неща?"

(12) Аллаху теаля ежедневно те пита: "Защо полагаш толкова много усилия заради другите? Не виждаш ли, че ти – от глава до пети – си покрит с Моите добрини и благословии?" Ала ти не чуваш, защото – подобно на дете, което е твърде заето в своята игра, за да вижда това, което се случва наоколо, – си станал глух и сляп заради светските удоволствия и желания на нефса!

(13) Лудост е да се учи знание и да не се извлича полза от него. Също толкова погрешно и неприемливо е да се вършат поклонения, без да се има знание за тяхното изпълнение.

Придобий знание и никога не проявявай небрежност към ибадетите!

В тези две неща се крие спасението от вечния пламък. Знание, което *днес* не те предпазва от грехове и не те подтиква към поклонение, няма да те спаси и от Ада *утре*.

Ако не може да спечелиш опрощението на греховете чрез вършене на поклонения, то тогава в Съдния ден, когато ръката и езикът ти ще изпаднат в немощ, ще бъдеш един от онези, които ще кажат: "О, Господи! Върни ни обратно на земята, ние ще прекараме целия си живот в служене!" Ала на теб ще ти бъде отговорено "О, глупако! Ти дойде оттам!"

(14) Трябва да работиш усилено, да се противиш на своя нефс (който е враг на Аллаху теаля) и да се готвиш, като винаги мислиш, че се в гроба. Тези, които са отишли в отвъдното преди теб, любопитстват кога и в какво състояние ще се присъединиш към тях. Съвземи се и не тръгвай за там без провизии! Ебу Бекр Съддък "радияллаху анх" е казал: "Човешкото тяло е или като птича клетка, при чието

отваряне птичката намира спасение и отлита, или е като обор, при чието отваряне животното излиза да носи товар. Помисли! Кое от тези състояния отговоря на твоето? Ако си като птичата клетка, ще отлетиш и ще се извисиш, веднага щом като ти бъде казано: "Върни се при Господа!" В един хадис-и шериф е казано, че при смъртта на Сад бин Муаз "радияллаху анх" е потрепнал Аршът. Ако – Аллах да пази – приличаш на обор, т.е. ако си от хората, за които Аллаху теаля казва: **"Тъй като не мислят за нещата, на които ще бъдат подложени, те са като животни, или по-скоро те са по-низки от тях."**, не се съмнявай, че от твоя дом директно ще отидеш в Ада. Един ден Хасен Басри "рахметуллахи алейх" е взел чаша студен шербет и неочаквано припаднал, изпускайки чашата. Щом се съвзел го попитали за причината, при което той отвърнал: "Изгубих съзнание от страх, когато си спомних как горящите в Ада молят своите приятели в Рая с думите: **"Дайте ни малко от дженнетските води, от които пиете!"**

(15) Ако знанието – само по себе си – беше достатъчно и нямаше нужда от поклонения, то призори нямаше да се казва: "Няма ли кой да се помоли, да иска, че да му дам? Няма ли покайващ се – да му простя?" Един ден Абдуллах ибни Омер от Есхаб-и кирам е бил похвален в присъствието на Пророка "салляллаху алейхи ве селлем". Расулюллах е казал: **"Ако добрите хора бяха кланяли техеджуд** (намаз през нощта)**, щеше да е още по-добре."** В някой друг ден е казал на един от своите сподвижници: **"О… Недей да спиш твърде много! Дългото спане през нощта кара човек да изпадне в нужда в Съдния ден."**

(16) Знамението по смисъл: **"Извършвай техеджуд през нощта!"** е заповед, а знамението със смисъл: **"Прави истигфар по време на сехер** (времето преди имсак)**!"** е шукр, благодарност. С други думи, Аллаху теаля хвали правещите истигфар. Онези, които правят истигфар на сехер, ще постигнат севаба на зикир. Нашият Пророк "салляллаху алейхи ве селлем" е казал: **"Аллаху теаля обича три вида гласове: гласовете на тези, които четат** (или рецитират) **Коран-и керим почтително и с теджвид; гласовете на онези, които правят истигфар на сехер; и гласовете на онези, които правят зикир на Аллаху теаля."** Суфян Севри "рахметуллахи алейх" [95-161, Басра] е казал: "Аллаху теаля сторва да подухне вятър, който се смесва с гласовете на онези, които правят истигфар и зикир." Друг

пък е рекъл: “Всяка вечер гласът, който казва: “Няма ли поклонници на Аллаху теаля, нека да станат!” изпълва цялата Вселена. Абидите се изправят и отслужват поклонения до сехер. Когато времето на сехер настъпи, гласът казва: “Няма ли покайващи се?” Тези хора, които ще се покаят, стават и правят истигфар. Когато настане зората и дойде време за сутрешен намаз, гласът казва: “Няма ли кой – сред нехайниците – да стане?”, при което и тези хора стават, подобно на мъртъвци, ставащи от техните гробове.”

(17) Люкман Хаким “рахметуллахи теаля алейх” е давал следното наставление на своя син: “Синко, не прави така, че петелът да се окаже по-мъдър от тебе, защото всяка сутрин той прави зикир и тесбих, а ти спиш!” Много уместно е за този случай следното стихче:

Гълъб, кацнал на клон, в тъмата на нощта,
превъзнася Аллаху теаля звънливо, а аз… спя!
Ако бях влюбен и аз – урок за мен е нека това –
още преди гълъба щях да заридая през нощта!

(18) Чрез даване на съвети се цели да се обясни какво означава да се служи и подчинява на Аллаху теаля. Да се служи и изпълнява поклонение означава да се следва нашият пророк Мухаммед “алейхисселям”, с други думи, да се адаптират всички слова и дела към неговите заповеди и забрани. Трябва да проумееш много добре, че ако делата, които си извършил с намерение за ибадет, не са били по негова заповед, няма да станат ибадети, а ще се превърнат в грехове. Това е така дори да става въпрос за намаз и орудж. Както знаеш, грехота (израз на непокорство) е да се говее в първия ден на рамазан байрама или през четирите дни на курбан байрама, макар оруджът да е вид ибадет. Когато той бъде извършен противно на заповедта, става грях. Грях е и да се изпълнява намаз с дрехи или на място, узурпирани от другите. Въпреки че намазът е поклонение, той се превръща в израз на неподчинение, когато не се изпълнява в съответствие със заповедта (на исляма). По аналогичен начин, да се играе и забавлява с момиче, което е станало жена за съответния мъж чрез никях (брак), става вид поклонение и носи севаб. Наградата за това дело е посочена в благословен хадис, макар то да е игра и забавление. То носи севаб, защото е извършено по заповед. Както се вижда, думата поклонение не означава само намаз или орудж. Да се прави ибадет означава да

се подчинява на заповедите на исляма, защото намазът и оруджът се превръщат в ибадети, когато са съгласувани с религията.

(19) Следователно, адаптирай всички свои дела и думи на исляма, защото всички знания и усилия, които са в противовес с исляма, отклоняват от правилния път и отдалечават от Аллаху теаля. Това е причината, поради която нашият Пророк "салляллаху алейхи ве селлем" е отменил старите учения и обичаи. Следователно човек не бива да отваря уста без разрешението на исляма и осъзнай добре, че пътят на Аллаху теаля не може да бъде извървян със знанията, които си придобил ти. Трябва да знаеш – също толкова добре, – че този път не може да бъде следван и чрез словата на онези, които се кичат с имена като суфии и твърдят, че са по пътя на големците в тасаввуфа, чиито слова не проумяват или тълкуват в противовес с исляма. Само онези, които се борят със своя нефс, могат да последват този път. Само с думи не става! Желанията и страстите на нефса не бива да преливат границите на исляма. Слова и познания, които нямат място в исляма, и нехайното сърце, потопено в страсти, са от признаците на предстоящ лош край и голяма беда.

(20) Питате неща, които нито могат да бъдат обяснени чрез говорене, нито чрез писане. Техните отговори са известни само за тези, които са достигнали до това нива (но не и за другите), защото те могат да бъдат разбрани само чрез опитване (вкусване) от тях. Неща, които могат да бъдат разбрани чрез опитване на техния вкус, не могат да бъдат обяснени или описани чрез говорене или писане. Сладкият, киселият, горчивият и соленият вкус не могат да се опишат чрез думи и писания.

(21) Ако импотентен човек поиска от някой женен да му обясни за сексуалното удоволствие, вторият може да му отговори само така: "Известно ми е, че си импотентен, но не знаех, че си и групав. Тази наслада може да бъде разбрана само чрез опит, а не с думи и писания."

(22) Това бяха част от твоите въпроси. А що се отнася до тези, които могат да бъдат обяснени с думи и писания, то техните отговори са разгледани обстойно в книгите **"Ихйа-ул-улюм"**, **"Кимйа-и се'адет"** и **"Минхадж"**. Прочети ги оттам! Въпреки това ще напиша накратко и тук.

(Въпрос) Ти ме питаш: "Какво най-първо трябва да направи човек, който иска да следва пътя на Аллаху теаля?" (Отговор) Той – преди

всичко – трябва да има чиста вяра, съгласувана с предадените от ехли суннитски учени "рахметуллахи теаля алейхим еджма'ин" знания. След това трябва да изпълни тевбе-и насух (покаяние с обещание за незавръщане към греха); трето, да се прости с всички, на които по някакъв начин е престъпил правата; четвърто, да научи исляма достатъчно добре, че да може да изпълнява заповедите на Аллаху теаля. Не всеки мюсюлманин е длъжен (не е ваджиб) да знае исляма в повече, отколкото му е необходимо. Останалите клонове на знанието трябва да бъдат научени при наличие на нужда. Необходимостта в това отношение варира в зависимост от занаята, професията и образованието. Тази история, която ще предам сега, ще спомогне за по-доброто разбиране на това.

Поучителен разказ: Хазрети Шибли "рахметуллахи алейх" [247-334, Багдад] е казал: "Учих при 400 учители и от всички тях научих общо 400 хадис-и шерифа. От тях избрах един и се адаптирах към него – оставяйки другите на една страна, – защото видях, че спасението и вечното щастие са в него и че всички други наставления са концентрирани тук. Избраният от мен хадис-и шериф е следният: Пророкът ни "салляллаху алейхи ве селлем" е казал на един от своите сподвижници: **"Работи за света толкова, колкото ще останеш тук! Работи за ахирета в зависимост от вечния ти престой там! Подчини се на Аллаху теаля толкова, колкото се нуждаеш от Него! Върши грехове толкова, колкото ще можеш да издържиш на Ада!"**

(23) Тези хадис-и шерифи показват, че не са ти нужни знания в повече от необходимото, защото тяхното придобиване е фарз-и кифайе, а не фарз-и айн. Други хора са изпълнили тази работа и са те облекчили от тяхното изучаване. Ти би проумял това по-добре ако прочетеш следната история:

Хатим-и Есам [роден в Белх, поч. в Термез през 237 [852] г.] е бил един от учениците на Шакик Белхи [поч. през 147 г.]. Един ден Шакик Белхи го попитал:

- От колко време насам идваш тук и ме слушаш?

- От тридесет години!

- Какво научи от мен за толкова време?

- Научих осем неща!

Шакик премного се разстроил и рекъл:

- Срамота, Хатим! Изхарчих цялото си време за теб, а ти не си се научил на повече от осем неща!

- Учителю! Това е истината, а и не желая повече! Стига ми това, защото знам много добре, че спасението от беди в този и в отвъдния свят и постигането на вечно щастие ще бъде възможно с тези осем знания.

- Кажи ми, кои са те? Искам да ги узная и аз!

- Първо, аз наблюдавах хората и видях, че всеки си е набелязал някаква цел в живота и повечето от тези обичани неща го придружават до смъртния одър, други до последния дъх, а някои до гроба, след което го оставят в самота и жалко състояние. Никое от тези неща не го придружава в гроба и не споделя неговите страдания. Виждайки този факт, аз размислих и си рекох: "Трябва да избера такъв приятел, че той да дойде с мен в гроба и да ме придружи там." След дълго търсене видях, че няма друг верен приятел като поклоненията, извършени за Аллаху теаля. Аз за другари избрах тях и се захванах здраво за целта.

Чувайки това, Шакик рекъл:

- Много добре си сторил, о, Хатим! Много правилно каза! Искам да разбера и второто нещо, кажи го!

- О, учителю мой! Наблюдавах хората и видях, че всеки тича след своите желания, удоволствия и страсти на нефса. Това ми напомни за един свещен айет, в който по смисъл се казва: **"Без съмнение онези, които не се подчиняват на нефса – страхувайки се от Аллаху теаля – ще влязат в Рая."** Размислих много и всички мои знания, опит, съзнание и съвест показаха, че Коран-и керим е истина, от край да край, и стигнах до пълна вяра (убеденост) в това. Приемайки моя нефс за враг, аз реших никога повече да не се подвеждам от него и (оттогава насетне) не последвах моите страсти. В крайна сметка аз видях, че нефсът, който бягаше от ибадетите преди, сега започва да тича към послушание и да загърбва своите страсти.

- Нека Аллаху теаля да те дари с добрини! Колко добре си постъпил само! Сега, кажи ми и третото, нека да те изслушам!"

- Видях, че всеки е огорчен от нещо и се старае да трупа земно. Размислих върху значението на един свещен айет, в който се казва: **"Нищо от земното, което пазите, няма да остане с вас; ще останат само добрините и поклоненията, които сте извършили в името на**

Аллах!" и онова от земното, което съм натрупал, го изхарчих по пътя на Аллах и раздадох на бедните, т.е. дадох ги на Аллаху теаля, за да останат вечно с мен!

- Колко добре си постъпил и колко хубаво говориш само! Кажи ми и четвъртото нещо!

- Погледнах хората и видях, че никой не харесва другия. Открих причината в това, че всеки завижда на другия и е хвърлил око на неговите позиции, имот и знания, и обърнах внимание на смисъла на един свещен айет, в който се казва: **"Ние разпределихме помежду им препитанията** (материални и духовни) **в земния живот."** Осъзнах, че препитанието на всеки човек, като знание, имот и потомство, е разпределено в изначалността, още преди земята на бъде сътворена, че никой няма сили да промени това, че полагането на усилие е само израз на подчинение към заповедта за работене, че трябва да се работи, за да бъде изпълнено това подчинение, и че завистта – наред с големите вреди, които причинява – е ненужна, и проявих доволство към подялбата на Аллаху теаля и към това, което ми дава след моята работа, и поддържах мирно съжителство с всички мюсюлмани, заобичах всички и всеки заобича мен.

- Колко добре си сторил и колко добре се изразяваш само! Кажи и петото, о, Хатим!

- Погледнах хората и видях, че те търсят честта в ставане на управници и началници, и в изпадане на хората в зависимост от тях и подчинение на техните заповеди, и че онези, които са постигнали това, се хвалят и гордеят с него. Други пък смятат, че честта и ценността са в имота и многобройното потомство, и се хвалят с тях. Една друга група пък смята, че честта се крие в раздаване на имот и пари за увеселяване на хората, и с това неправилно убеждение остават лишени от харчене за неща, които Аллаху теаля е повелил, и се хвалят с това. Аз размислих върху смисъла на свещения айет, в който се казва: **"Най-честит и ценен сред вас е най-богобоязливият."**, и осъзнах, че хората грешат, и избрах за себе си богобоязливостта. За да спечеля прошката и благата на Аллаху теаля, не прекрачих границите на исляма и отбягнах харамите.

- Колко хубаво! Кажи и шестото!

- Видях, че хората, хвърляйки око на имота и позициите на един

друг, се разделят на групи и враждуват. Помислих върху смисъла на свещение айет **“Вашият враг е шейтанът, т.е. онези, които се стараят да ви отклонят от пътя на Аллах, исляма. Приемете тези неща за врагове.”** Разбрах, че Коран-и керим говори истината и приех за врагове шейтана и другите като него; не се подведох от техните слова и не ги последвах. Не се поклоних на онова, което се покланят те, а се подчиних на Аллаховите повели. Не се отделих от пътя, показан от учените на ехли суннет. Повярвах, че това е пътят на спасението. В един свещен айет по смисъл се казва: **“О, синове на Адем! Не се покланяйте на шейтана, той е вашият най-явен враг. Служете на Мен! Само това е пътят на спасението.”** Ето защо аз не изслушах онези, които се опитват да подведат мюсюлманите и не се отделих от книгите на ехли суннитските учени, показващи пътя на Мухаммед “алейхисселям”.

- Колко добре си постъпил! Кажи и седмото!

- Всеки полага усилие само за ядене, пиене и печелене на пари. Те, за да постигнат това, понасят унижения и вършат забранени и съмнителни неща. Тогава аз помислих върху значението на следния айет **“На света няма създание, чието препитание Аллаху теаля да не изпраща”** и осъзнах, че без съмнение Коран-и керим е истина и аз съм едно от всички тези творения. Работих, бивайки убеден, че Той ми е обещал да прати препитанието и несъмнено ще го стори.

- Прекрасно! Кажи и осмото!

- Видях, че всеки разчита на нещо или на някого – някои на своето злато, други на своя имот, трети на професия и печалба, а четвърти на пост и позиция, а пети на хора. Помислих за значението на един свещен айет, в който се казва: **“Аллаху теаля винаги се притичва в помощ на онези, които разчитат само на Него.”**, и винаги във всяко нещо се доверих на Аллаху теаля. Работих и прибягвах до причините, защото това е негова заповед, но исках само от Него.

Шакик, след като изслушал тези слова, рекъл: “О, Хатим! Аллаху теаля да ти помага във всяко дело! Аз погледнах в Тората на Муса “алейхисселям”, Евангелието на Иса “алейхисселям”, Псалмите на Давуд “алейхисселям” и Фуркана (Корана) на Мухаммед “алейхисселям”. Видях, че те се основават на тези осем неща. Онзи, който последва и осемте, ще е последвал и четирите книги.”

Смъртта на имам Газали

Имам Газали – прекарал целия си живот в изучаване и преподаване на ислямските повели – след сутрешния намаз на 14-и джемазил-еввел петък 1111 [505] г. – след нощ, прекарана в по-голямата ѝ част със зикир, ибадети и четене на Коран-и керим – поискал от стоящите до него да му дадат кефен. Когато му го подали, той положил кефена по лицето си и казал: "О, Господи мой! С удоволствие ще се подчиня на заповедта Ти!" После влязъл в своята стая и останал там по-дълго отколкото му е било обичай. Трима, от намиращите се там, влезли да го видят и открили, че имамът е облякъл кефена, обърнал се с лице към Къбле и предал душа.

Новината за неговата смърт е хвърлила народа на Тус и ислямските държави в голяма тъга. Както ислямските учени, така и народът пролели горчиви сълзи дни наред. Много поети, улеми и евлии са написали стихове за него, защото е починал човек, чието място е било много трудно да се запълни.

Хазрети имам Газали е завещал да бъде поставен в гроба от шейх Ебу Бекр ен-Нессадж. Когато шейхът е изпълнил заръката и излязъл от гроба, лицето му е било бледо като пепел. Щом го попитали за причината, той отказал да отговори. Попитали ги после пак, но отново не отговорил. След това се заклели и го запитали пак, като най-накрая шейхът е казал: "Когато поставих хазрети имам Газали в гроба, видях сияйна дясна ръка, която се подава откъм Къбле. Дочух глас, който тихичко ми каза: "Сложи ръката на Мухаммед Газали в ръката на Суеййид-ул-мурселин Мухаммед Мустафа "салляллаху алейхи ве селлем". Аз се подчиних на заповедта и това ме накара да пребледнея. Нека Аллах да прояви милост към него."

Имам Газали, известен като Худжет-ул-ислям, е предал (знаейки наизуст) триста хиляди хадис-и шерифа. Той е бил специалист в двадесетте ислямски науки и в спомагателните за тях природни науки. Бил е притежател на високи степени в тасаввуфа, красив нрав и керамети. Да се търси недостатък в имам Газали, твърдейки, че в книгите на този океан от знания в науките хадис и усул-и хадис, има измислени (мевду) хадиси е проява на безхаберие по отношение на знанието и висотата на ислямските улеми. Ислямските учени от онова време и следващите векове са приели неговите книги като доказателства и са подчертали, че само безмезхебниците и

реформаторите в религията не харесват имам Газали.

Имам Газали е бил муджеддидът на своето време. Неговото задължение е било да съживи забравените ислямски знания, да ги разясни и научи на всички.

"Газали е като огромно море от знание."

(Имам-ул-Харамейн ел-Джувейне (неговият учител))

"Имам Газали е вторият имам Шафи."

(Мухаммед бин Яхия (неговият ученик))

"Знанието и висотата на имам Газали не могат да бъдат разбрани лесно. Разбират ги само този, които са на неговата степен или поне се доближават до зрелостта на неговия разум."

(Есад Михени)

"Веднъж сънувах, че имам Газали е поставил каишка на едно прасе и го води.

- Защо го водиш така? – запитах аз.

- Това е нещастник, който е затънал в зулмет. Това е състоянието и наказанието на онези, които хулят нас. – отвърна той."

(Ебу Зейд Ендулюси)

Хазрети имам Газали е разказал следната случка: "Веднъж ми потрябва камък. Излязох навън и всички камъни, към които се протегнах да взема, се превърнаха в злато и драгоценности. Не можах да открия нито един камък и се върнах."

Книгите на имам Газали "рахметуллахи алейх"

Имам Газали е голям ислямски учен, писал книги – ден и нощ – през целия си живот. Броят на книгите му е достигнал хиляда. Те са изредени в книгата **"Мевду'ат-ул-улюм"**. Имената на 400 от тях са включени в книгата **"Хазаин"** на шейх Ебу Исхак Ширази. Неговите произведения са били обекти на задълбочени и дълготрайни

проучвания от европейците. Ориенталистът П. Бойгис в своята книга **“Essaise de Chronologie des Oueuvres de al-Ghazali”** е изредил 404 имена на книгите на имам Газали.Прочутият орианталист Брокилмън пък е включил имената на 75 от тези произведения в своята книга **“Geschichte Der Arabischen Litterature”**. Четирима професори ординарии от немски произход през 1959 г. са се влюбили в исляма, прочитайки книгите на имама, приели религията и превели неговите книги на немски език.

По време на катастрофалното монголско нашествие – наред с хилядите съборени и изгорени библиотеки – много от книгите на имам Газали също са били унищожени. Ето защо до ден днешен няма пълен списък и класификация на неговите произведения и научният свят не е успял да запълни този пропуск.

Част от неговите произведения са както следва:

1- Ухйау Улюмид-Дин
2- Кимйа-и Сеадет
3- Васит
4- Басит
5- Веджиз
6- Хуляса
7- Ербеин
8- Ел-Максад-ул-Есна
9- Мустасфа (дава знания за усул-и фъкх)
10- Бидайет-ул-Хидайе
11- Тахсин-ул-Меахиз
12- Ел-Мункизу Аниддалял
13- Шифа-ул-Джелил фи Бейани Меслек-ут-Та’лил
14- Ел-Иктисад фил-и’тикад
15- Ми’йар-ун-Назар
16- Мехакк-ун-Назар
17- Бейан-ул-Кавлейн
18- Мушкат-ул-Енвар

19- Ел-Мустазхири (опровержения на батъниите)

20- Техафут-ул-Фелясифе

21- Ел-Макасид фи Беяни И'тикад-ул-Еваил (Макасид-ул-Фелясифе)

22- Илджам-ул-Авам ан Илм-ил-Келям

23- Ел-Гайет-ул-Кусва

24- Джевахир-ул-Кур'ан

25- Бейану Федаих-ил-Имамиййе

26- Гавр-уд-Девр

27- Дуррат-ул-Фахира (Съдният ден и отвъдният живот)

28- Ер-Рисалет-ул-Кудсиййе

29- Фетава

30- Мизан-ул-Амел

31- Кавасъм-ул-Батъниййе

32- Хакикат-ур-Рух

33- Китабу Есраръ Муамелят-ид-Дин

34- Акидет-ул-Мисбах

35- Ел-Минхадж-ул-А'ля

36- Ахляк-ул-Енвар

37- Ел-Ми'радж

38- Худжет-ул-Хак

39- Тенбих-ул-Гафилин

40- Къстас-ул-Мустеким

41- Хулясат-ут-Тасниф фит-Тасаввуф

42- Аджаиб-ул-Махлюкат

43- Ел-Имля фир-Редди Алил-Ихйа

Източници:

1- Табакат-уш-Шафиийе
2- Мифтах-ус-Се’аде
3- Ел-Бидайе вен-Нихайе
4- Тебйину Кизб-ул-Муфтери
5- Шезерат-уз-Зехеб
6- Вефайет-ул-А’йан
7- Менакъб-и Газали
8- Минакъб-и имам-ъ Газали
9- Ихйау Улюмиддин
10- Кимйа-и Сеадет
11- Ел-Мункизу Аниддалял
12- Техафут-ул-Фелясифе
13- Там Илмихал Сеадет-и Ебедийе
14- Съдният ден и отвъдният живот
15- Хак Сьозун Весикаларъ
16- Фаидели Билгилер
17- Ел-А’лям
18- Му’джем-ул-Муеллифин
19- Кешф-уз-Зунун
20- Изах-ул-Мекнун
21- Ема-ул-Муеллифин
22- Мевдуат-ул-Улюм
23- Камус-ул-А’лям
24- Нефехат-ул-Унс
25- Рехбер Ансиклопедиси
26- Джамиу Керамат-ил-Евлия
27- Ислям Алимлери Ансиклопедиси